

2 augustus 2019
Auteur: Lotte Kamphuis

LHBTI+ ACCEPTATIE EN PRIDE AMSTERDAM



Samenvatting

LHBTI+er: 'Nederland alleen op papier homo-vriendelijk'

Nederland is een homo-vriendelijk land op papier, maar in de praktijk voelen LHBTI+ers zich lang niet allemaal vrij om te zijn wie ze zijn. Dat blijkt uit onderzoek van EenVandaag onder drieduizend LHBTI+'ers in de aanloop naar de Pride Amsterdam.

De meeste LHBTI+ers (59%) vinden dat het goed gaat met de acceptatie hun gemeenschap in Nederland. Veel ondervraagden plaatsen daar wel een kanttekening bij. Qua wetgeving gaat het goed, vinden zij, maar onder de oppervlakte heerst er gebrek aan acceptatie. Volgens 61 procent van de ondervraagde LHBTI+ers is het een probleem om in Nederland open te zijn over je geaardheid.

Eén van hen: "Officieel is het in Nederland goed geregeld en geaccepteerd, maar in de praktijk lopen veel LHBTI+'ers toch tegen een samenleving aan die niet zo tolerant is."

Geen hand of kus op straat

Intolerantie in de praktijk zorgt ervoor dat veel LHBTI+ers terughoudend zijn op straat. Zo voelt 58 procent zich niet vrij om hand in hand te lopen met een partner. "Daar wordt nog steeds vreemd naar gekeken en op gereageerd", zegt een panellid daarover. Onder niet LHBTI+'ers is de schroom beduidend minder om hand in hand te lopen. Van het hele panel doet 23 procent dat liever niet.

Daarnaast voelt 63 procent van de LHBTI+ers zich niet vrij om een kus op de mond te geven in het openbaar. Daarover zegt een deelnemer: "Ik geef mijn date geen vaarwelkussen bij de bushalte, vanwege de omstanders." Ook dit aandeel is fors hoger dan onder niet LHBTI+ers: 31 procent.

LHBTI+ acceptatie

Grootste groep positief over acceptatie LHBTI's

Hoe vind je dat het over het algemeen gesteld is met de acceptatie van lesbische, homoseksuele, biseksuele, transgender en intersekse personen (LHBTI's) in Nederland?

	Hele panel	LHBTI+
Goed	70%	59%
Niet goed	26%	41%
Weet niet / geen mening	4%	0%

Open antwoord: Waarom is het wat jou betreft goed of slecht gesteld?

De grootste groep deelnemers vindt dat het over het algemeen goed gesteld is met de acceptatie van LHBTI's in Nederland. Ze benoemen vooral dat Nederland een vrij land is en dat de gelijkheid van mensen bij wet goed is geregeld. Deelnemers die vinden dat het niet goed gesteld is met de acceptatie, waaronder 4 op de tien LHBTI+ respondenten, schrijven vooral dat wettelijke acceptatie niet hetzelfde is als maatschappelijke acceptatie. Volgens hen zijn er in Nederland bevolkingsgroepen die moeite hebben met LHBTI's, bijvoorbeeld op grond van hun geloof. Daarnaast benoemen sommige deelnemers dat negatieve uitingen tegen LHBTI's nog steeds voorkomen in Nederland, zoals wanneer mensen hand in hand over straat lopen.

Hierbij een willekeurige selectie van de open antwoorden:

"Gelijkheid is bij wet goed geregeld. Ook zijn we hier vrijer dan in veel andere landen."

"In mijn omgeving wordt iedereen met respect behandeld."

"Ik denk dat het hier in Nederland vergeleken met veel andere landen redelijk goed gesteld is met de acceptatie. Ik kan als homo redelijk mezelf zijn en ervaar niet veel (openlijke) discriminatie. Ik kom op internet wel regelmatig intolerantie reacties tegen maar is dat ook de mening van de gemiddelde Nederlandse burger?"

"Over het algemeen is de acceptatie goed. Een kwestie van wennen en voorlichting. Conservatieve, of streng gelovige inwoners zullen niet gemakkelijk van mening veranderen. En sommige jongeren hebben nog te weinig levenservaring en veroordelen over wat afwijkt van de/hun norm."

"Over het algemeen is het oké. De meeste mensen accepteren het niet wanneer anderen openlijk vijandig zijn tegen LHBTI's, maar het is ook nog goed te merken dat er veel mensen zijn die ons nog niet accepteren. Zowel in het algemeen als online en op tv."

"We waren het eerste land dat het homohuwelijk legaliseerde. Tegelijkertijd is de progressie die we boekten door conservatieve en sterk religieuze groepen afgenomen."

"Aan het oppervlakte en in de regels is het goed, maar onderliggend zitten er nog wel een hoop problemen. Er zijn nog een hele hoop mensen die het niet accepteren."

"Er is nog steeds sprake van vooroordelen en stereotypen, dus nog veel mogelijkheid tot verbetering."

"Officieel is het goed geregeld en geaccepteerd, maar in de praktijk lopen veel LHBTI toch tegen praktijk aan die niet zo tolerant is."

"Er is in Nederland een grote groep moslims die afkeurend reageert op LHBTI's. Dat laten ze vaak ook blijven, soms wordt er bedreigd met geweld."

"Zolang mensen nageroepen, uitgescholden en in elkaar geslagen worden ivm hun geaardheid is het slecht gesteld met de acceptatie!"

"Binnen mijn directe leefomgeving ervaar ik geen discriminatie. In het openbare leven wel. Ik ga echt niet hand in hand met mijn man over straat bijvoorbeeld. Daar wordt nog steeds vreemd naar gekeken en op gereageerd."

LHBTI+ acceptatie

'Wettelijk gezien is het prima geregeld'

Stelling: 'Nederland is op het punt van LHBTI+ acceptatie een voortrekker in de wereld.'

	Hele panel	LHBTI+
Eens	52%	51%
Oneens	20%	27%
Weet niet / geen mening	28%	22%

Open antwoord: Waarom vind je van wel of niet?

Veel deelnemers benoemen dat Nederland een voortrekker was toen het als eerste land in de wereld het homohuwelijk legaliseerde. Ook zijn er mensen die vinden dat Nederland sindsdien nog steeds een gidsland is, vooral op het gebied van wetgeving en vanwege de progressieve houding van Nederlanders.

Daarentegen zijn er ook deelnemers die aangeven dat Nederland geen voortrekker (meer) is, omdat ze het gevoel hebben dat de acceptatie in Nederland stagneert, dat lang niet alle burgers tolerant zijn en dat er andere landen zijn die het beter doen op het gebied van LHBTI-acceptatie.

Hierbij een willekeurige selectie van de open antwoorden:

"Wij zijn al heel lang tolerant hierin, wat betreft algemene acceptatie, qua wetgeving en in bestuurlijk opzicht."

"Als eerste land het homohuwelijk, de mogelijkheid om kinderen te adopteren en politici die hopelijk homoseksueel kunnen zijn. Dat wil niet zeggen dat ik hoe het in NL gaat perfect vindt, nog zeker niet. Maar wel dat het hier vele malen makkelijker is LHBTI+ te zijn dan in vele andere landen in de wereld."

"Het homohuwelijk is toegestaan, geslachtsveranderende operaties worden vergoed, wat dat betreft lopen we echt wel voorop. Alleen in de uitvoering gaat het nog lang niet allemaal goed. De mentaliteit van veel mensen loop nog achter."

"Misschien niet meer zo vooruitlopend als pak 'm beet een decennium geleden, maar volgens mij is Nederland één van de betere landen om LHBTI'er te zijn."

"Wettelijk gezien is het prima geregeld, maar de sociale acceptatie blijft achter. De belangrijkste reden is de vanzelfsprekendheid van de maatschappelijke - dominante - heteronoom."

"Wij waren een voortrekker mbt homohuwelijk, maar nu zie je dat in andere landen er in bepaalde steden in elk geval meer acceptatie en begrip is dan hier."

"Wellicht is Nederland een voorbeeld, maar geen voortrekker. We zijn het wel geweest, maar delen in de rest van de wereld hebben ons ingehaald."

"We zijn zeker niet de beste. In sport, vooral voetbal, is het nog een taboe en onder streng gelovige christenen en moslims is het ook niet bespreekbaar."

"Ik vind Nederland zwaar achteruit gegaan met de ooit bejubelde tolerantie. Zonde."

In het openbaar

Geaardheid laten zien niet zonder problemen

'In Nederland is het geen probleem om in het openbaar je geaardheid te laten zien.'

	Hele panel	LHBTI+
Eens	47%	35%
Oneens	42%	61%
Weet niet / geen mening	11%	4%

'Ik voel me in Nederland vrij om hand in hand over straat te lopen met mijn partner.'

	Hele panel	LHBTI+
Eens	65%	38%
Oneens	23%	58%
Weet niet / geen mening	12%	4%

'Ik voel me in Nederland vrij om mijn partner op straat een kus op de mond te geven.'

	Hele panel	LHBTI+
Eens	55%	33%
Oneens	31%	63%
Weet niet / geen mening	14%	4%

'Een man en een vrouw die elkaar in het openbaar een kus op de mond geven vind ik aanstootgevend.'

	Niet LHBTI+	LHBTI+
Eens	11%	10%
Oneens	85%	89%
Weet niet / geen mening	3%	1%

'Twee mannen die elkaar in het openbaar een kus op de mond geven vind ik aanstootgevend.'

	Niet LHBTI+	LHBTI+
Eens	26%	10%
Oneens	67%	89%
Weet niet / geen mening	6%	1%

'Twee vrouwen die elkaar in het openbaar een kus op de mond geven vind ik aanstootgevend.'

	Niet LHBTI+	LHBTI+
Eens	19%	11%
Oneens	75%	80%
Weet niet / geen mening	6%	9%

Gendernormen

'Wees gewoon jezelf'

'Ik heb er over het algemeen moeite mee als een man zich 'vrouwelijk' gedraagt.'

	Hele panel	LHBTI+
Eens	18%	10%
Oneens	76%	88%
Weet niet / geen mening	6%	2%

'Ik heb er over het algemeen moeite mee als een vrouw zich 'mannelijk' gedraagt.'

	Hele panel	LHBTI+
Eens	14%	7%
Oneens	80%	91%
Weet niet / geen mening	6%	2%

Open antwoord: Waarom vind je dat?

Een ruime meerderheid van de deelnemers heeft er over het algemeen geen moeite mee als een man zich 'vrouwelijk' gedraagt of een vrouw zich 'mannelijk' gedraagt. De meesten schrijven dat ze vinden dat mensen zich moeten (kunnen) gedragen zoals ze willen. Daarnaast wijzen sommigen erop dat wat als 'mannelijk' en 'vrouwelijk' wordt gezien vooral door de maatschappij opgelegd wordt.

Hierbij een willekeurige selectie van de open antwoorden:

"Wie bepaalt wat 'mannelijk' en vrouwelijk' is? Of om te bepalen hoe iemand moet leven? Leven en laten leven."

"Zou niet weten waarom ik er moeite mee zou hebben als iemand zich gedraagt zoals hij/zij is of zich voelt."

"Mensen zijn wie ze zijn, of ze zich mannelijk of vrouwelijk gedragen is dat helemaal aan die persoon."

"Van mij hoeven mensen zich niet naar de bedachte gendernormen te gedragen. Wees gewoon jezelf. Of dat nou een gender typisch gedrag is (wat al een onzinnige term op zich is) of niet. De normen zijn ooit bedacht, maar niet langer nodig. Mensen zijn mensen. Wees vrij dat te zijn."

"Ik hecht niet aan normen wat betreft typisch mannelijk of vrouwelijk gedrag. Eigenheid hierin is juist mooi."

"Wat zou dat uitmaken? Je bent gewoon een mens! Ongeacht je sekse en seksuele geaardheid."

"Ik weet niet wat mannelijk of vrouwelijk gedrag is. Tot m'n 20e heb ik als vrouw geprobeerd te leven. Ik werd als vrouw geboren maar heb altijd te horen gekregen mij te mannelijk te gedragen. Sinds 6 jaar leef ik als man en nu krijg ik te horen dat ik mij te vrouwelijk gedraag. Ik doe niks anders, alleen leef ik nu met een andere naam en een ander lichaam. Ik begrijp dat mijn baard als mannelijk wordt gezien, maar dat is een lichamelijke eigenschap. Alleen kan ik niet begrijpen waarom mijn nagellak als vrouwelijk wordt gezien, want op het potje staat niks over dat het voor een bepaald gender is."

De volgende vraag is gesteld aan deelnemers die niet behoren tot de LHBTI+ gemeenschap.

Welk van de onderstaande stellingen is het meest op jou van toepassing?

'Ik heb geen moeite met homoseksualiteit'	80%
'Ik heb alleen moeite met homoseksualiteit als het in het openbaar zichtbaar is'	10%
'Ik heb moeite met homoseksualiteit'	5%
Weet niet / geen mening	5%

'Een mooi en nodig feest'

Denk je dat de Canal Parade vooral een positief of een negatief effect heeft op de acceptatie van LHBTI+'ers in Nederland, of maakt het weinig verschil?

	Hele panel	LHBTI+
Vooraf een positief effect	18%	23%
Maakt weinig verschil	40%	43%
Vooraf een negatief effect	34%	30%
Weet niet / geen mening	7%	4%

Open antwoord: Waarom denk je dat het vooral een positief, negatief of weinig effect heeft?

Over het effect van de Canal Parade op de acceptatie van LHBTI's zijn de meningen verdeeld. Sommige deelnemers denken dat het evenement weinig verschil maakt. Volgens hen zullen mensen die LHBTI's accepteren positief naar de vaartocht kijken en mensen die toch al niet tolerant zijn negatief naar LHBTI's blijven kijken door het evenement.

Respondenten die denken dat de Canal Parade vooral een negatief effect heeft schrijven dat het evenement soms een stereotype beeld weergeeft en eventueel stigmatiserend kan werken. Ook deelnemers die tot de LHBTI+ gemeenschap behoren geven aan zich niet altijd te kunnen identificeren met de deelnemers aan de parade. Daartegenover zijn er ook respondenten die denken dat het evenement vooral een positief effect heeft, omdat het laat zien dat je in Nederland jezelf kunt zijn en de parade aandacht vraagt voor acceptatie en gelijkheid.

Hierbij een willekeurige selectie van de open antwoorden:

"Ik denk dat niemand door de Canal Parade hun opvattingen bijstelt, maar het is een positief signaal dat je ermee afgeeft; je mag zijn wie je bent, je mag daar trots op zijn en je mag het uitdragen."

"Wie LHBTI+ accepteert zal de Canal Parade ook accepteren. Wie intolerant is zal zich eraan storen. De boottocht zal daarom weinig effect hebben op de acceptatie van LHBTI+ personen."

"Positieve effect is dat iedereen zichzelf kan zijn op deze dag. Je ziet wel de meest extreme uitingen bij elkaar, wat voor een bepaalde groep mensen juist een negatief effect kan hebben op hun beeld."

"Ik ben zelf homo, ik steun de parade wetende dat die géén goed doet aan een 'neutrale beeldvorming'."

"Omdat veel mensen zich zo uitbundig of bloot kleden denk ik juist dat het voor de beeldvorming niet goed is. Echter moet de Canal Parade zeker blijven, want het is een mooi en nodig feest."

"Ik denk dat de Canal Pride nodig is, maar dat het stereotypen bevestigt en niet goed genoeg de diversiteit van de gemeenschap viert."

"Positief is dat zichtbaar wordt dat in alle geledingen van de maatschappij mensen wonen en werken die niet hetero zijn, en dat er veel mensen zijn die hen steunen."

"Voor ons LHBTI+ers is het positief om een dag lang te mogen zijn wie we zijn, inclusief hand in hand lopen en zoenen. Maar veel mensen vinden het nog altijd aanstootgevend of overbodig om zo'n parade met LHBTI+ers te zien."

"Mensen kunnen daar openlijk laten zien wie ze zijn. In een veilige omgeving. Degene die zeuren over 'die rare mensen in hun frivole uitdossing staan de acceptatie in de weg' hebben bekrompen opvattingen."

"Zichtbaarheid is altijd goed. We zijn er en dat heeft een positief effect. Het geeft ook (h)erkenning voor mensen met weinig rolmodellen in hun omgeving."

'Acceptatie blijkt niet uit een logo'

Door het aanpassen van het bedrijfslogo met de regenboogvlag rond de Amsterdam Pride...

	Hele panel	LHBTI+
ga ik positiever denken over een bedrijf	15%	30%
blijf ik hetzelfde denken over een	56%	46%
ga ik negatiever denken over een bedrijf	15%	9%
Weet niet / geen mening	14%	15%

Open antwoord: Waarom?

De grootste groep respondenten geeft aan niet anders te gaan denken over een bedrijf, als dit bedrijf hun logo aanpast. Velen schrijven dat ze niet anders verwachten dan dat bedrijven commercieel denken en aanhaken bij een evenement. Daarnaast zijn er enerzijds deelnemers die het positief vinden als bedrijven de regenboogvlag in hun logo gebruiken, omdat ze zo een statement maken en een bijdrage leveren in de acceptatie van alle mensen. Anderzijds zijn er deelnemers die denken dat bedrijven vooral gefocust zijn op hun imago en/of het verdienen van geld rondom de Pride, ze twifelen of bedrijven zich het hele jaar door blijven focussen op de waarden van gelijke behandeling.

Hierbij een willekeurige selectie van de open antwoorden:

"Alleen het verwerken van de regenboogkleuren in hun logo is voor mij niet direct aanleiding om anders over een bedrijf te denken. Wel vind ik dat ongeacht hun motivatie het altijd goed is om een warm hart te geven voor de Pride."

"Ik ga er vanuit dat de bedrijven die meedoen ook achter LHBTI's staan en dat is alleen maar goed toch?"

"Al zou je het logo gebruiken om goede sier mee te halen, dan geef je tussen de regels dus wel aan dat het goed is om iedereen te aanvaarden."

"Alle beetjes helpen. Het geeft voor mij echter een nóg positievere invloed wanneer bedrijven zich ook daadwerkelijk inzetten voor de LHBTQIA community door bijvoorbeeld geld te doneren."

"Alleen al het uitspreken door een bedrijf draagt een bepaald risico met zich mee. Daarom goed dat bedrijven dit toch doen."

"Ach, het is een win-win-situatie."

"Als bedrijven de rest van het jaar laten zien dat ze een beleid voeren dat duidelijk positief is voor alle mensen kan dat een positieve beeldvorming versterken, niet als je 1 dag per jaar een regenboog laat zien. Dan lijkt het meer op profiteren."

"Het is een gebaar voor de Bühne, uit eigen belang en ter promotie van producten."

"Bedrijven gebruiken elke mogelijkheid om aan klantenbinding te doen, puur voor eigenbelang en winstbejag. Ze gebruiken het WK-voetbal waarom dan ook niet de Amsterdam Pride?"

"Dat bedrijven denken geld te kunnen verdienen aan de regenboogvlag zie ik alleen maar als een duidelijk positieve indicatie van acceptatie in de samenleving."

"Dat geeft alleen maar aan dat bedrijven ook vinden dat iedereen gelijk is en er mag zijn, ongeacht je geaardheid."

"Acceptatie blijkt niet uit een gevoerd logo. Het is er of is er niet. De regenboog vlag in je logo verwerken is alleen maar schijn en valt onder promotie."

Grootste groep vindt het te commercieel

Geef aan met welke stelling je het meeste eens bent:

	Hele panel	LHBTI+
Het moet best kunnen dat bedrijven met een eigen boot meevaren tijdens de Canal Parade'	28%	35%
Het zou beter zijn als bedrijven boten van LHBTI+ organisaties sponsoren in plaats van met een eigen boot meevaren tijdens de Canal Parade'	44%	53%
Weet niet / geen mening	28%	12%

Stelling: 'Ik vind dat de Pride te commercieel is geworden.'

	Hele panel	LHBTI+
Eens	53%	63%
Oneens	13%	16%
Weet niet / geen mening	34%	21%

Open antwoord: Waarom vind je dat wel of niet?

Deelnemers die vinden dat de Pride te commercieel is geworden valt het vooral op dat merknamen een steeds zichtbaardere rol spelen gedurende het evenement. Volgens sommigen past dit niet goed bij het van oorsprong demonstratieve karakter van de Pride. Ook zijn er respondenten die het gevoel hebben dat door de aanwezigheid van bedrijven er minder ruimte is voor LHBTI+ organisaties die niet veel geld hebben om deel te nemen, bijvoorbeeld tijdens de Canal Parade.

Daartegenover zijn er ook deelnemers die begrijpen dat de Pride commerciëler wordt, omdat er geld nodig is om de week te organiseren en deelnemende bedrijven een goede financiële bijdrage leveren. Ook vinden ze het een positief teken dat bedrijven interesse hebben in de Pride. Een aantal deelnemers benadrukt dat bedrijven aantoonbaar een positieve rol moeten spelen in de LHBTI+ emancipatie voor ze toegelaten worden als sponsors.

Hierbij een willekeurige selectie van de open antwoorden:

"Tijdens de Pride (vooral parade) vliegen de bedrijfslogos je om de oren. Ik weet niet of ik dat nu goed of slecht vind. Ik denk dat het vooral om de community moet gaan en nu lijkt het toch steeds meer een imago-feestje voor bedrijven."

"Er varen steeds meer boten mee die met de feitelijke aanleiding niets te maken hebben."

"Het is een show rondom de Pride. Van de Parade een grote commerciële varende stoet maken is niet bevorderlijk voor de LHBTI+ gemeenschap. Het is alleen bedoeld om geld te verdienen over de rug van een evenement."

"Echte LHBTI organisaties kunnen de boten niet betalen. Terwijl grote bedrijven die niets met Pride te maken hebben even willen laten zien dat ze tolerant zijn."

"Het is wel commerciëler geworden, maar dat vind ik niet slecht. Het komt mij eerder over dat het draagvlak voor LHBTI+ toegenomen is. Door de commercialisering wordt de gemeenschap ook steeds zichtbaarder."

"Als allerlei bedrijfsboten meevaren straalt dit in ieder geval het signaal van brede acceptatie uit. Dat lijkt me goed."

"De Pride is meer commercieel geworden, ja. Maar de mate waarin het nu commercieel is zie ik juist als iets goeds. In mijn ogen betekent dit namelijk dat de algemene acceptatie van LHBTIQ+ hoger ligt dan voorheen, en bedrijven daarop willen inspelen. Voor nu is er nog genoeg echte Pride over."

"Oneens. De Pride organiseren kost heel veel geld en is niet mogelijk zonder sponsors wanneer je zoveel mogelijk events zo toegankelijk mogelijk wilt houden."

"Bedrijven komen niet door de ballotage heen wanneer zij alleen tijdens de Pride goede sier willen maken, ook de rest van het jaar moeten zij actie ondernemen. Daarnaast zijn het vaak de LHBTI+ netwerken binnen deze bedrijven die op de boten staan."

"Veel bedrijven of organisaties die meedoen hebben intern roze netwerken o.i.d. of op z'n minst een actief D&I-beleid. Het zou absurd zijn die positieve ontwikkelingen geen plek te geven op de Pride."

"Zo'n evenement kost veel geld en deze bedrijven betalen door veel hoger inschrijfgeld indirect voor deelnemers die wel uit de LHBT hoek komen en die dit geen hoge bedragen kunnen betalen. Maar inhoud van de boot blijft wel belangrijk."

"Vooral op werk wanneer er gesproken wordt over relaties etc. verberg ik dat ik ook op vrouwen en non-binaire mensen val. Je bent toch altijd bang dat de werksfeer verpest wordt doordat iemand homofobisch is en is het makkelijker om niks te zeggen."

Gedrag

Helpt paste gedrag aan tegen negatieve reacties

De volgende vragen zijn gesteld aan deelnemers die behoren tot de LHBTI+ gemeenschap.

Zijn er situaties waarin je het afgelopen jaar je gedrag hebt aangepast om negatieve reacties over je seksuele oriëntatie of genderidentiteit te voorkomen?

Je kunt meerdere antwoorden aankruisen

Ja, in het openbaar	36%
Ja, op het werk	21%
Ja, op de sportclub	7%
Ja, in privésituaties	20%
Ja, tijdens het uitgaan	17%
Ja, ergens anders	4%
Nee	50%

Open antwoord: Licht hier je antwoord toe. Heb je voorbeelden op welke manier en waar je je gedrag hebt aangepast?

De helft van de LHBTI+ respondenten (50%) geeft aan het afgelopen jaar hun gedrag aan te hebben gepast om negatieve reacties te voorkomen. Het gaat dan bijvoorbeeld over het niet kenbaar maken van hun seksuele oriëntatie, het niet tonen van affectie naar hun partner in het openbaar, terughouden zijn in het delen van hun genderidentiteit of bewust andere kleding dragen dan ze zouden willen. De andere helft (50%) paste hun gedrag niet aan.

Hieronder een willekeurige selectie van de open antwoorden:

"Wij lopen nooit hand in hand. Dan hoeven we niet bezig te zijn met wat anderen eventueel zouden kunnen vinden van mij en mijn vriend."

"Bij een OV-halte heb ik 's avonds wel eens mijn date geen vaarwel kus gegeven i.v.m. de omstanders."

"Affectie tonen in het openbaar denk je altijd over na, terwijl het initieel een handeling is die gedachteloos zou moeten kunnen plaatsvinden."

"Altijd als ik nieuwe mensen ontmoet neem ik eerst de tijd om uit te vinden of het een risico is om uit de kast te komen."

"Wanneer het bijvoorbeeld over relaties gaat op het werk of met onbekenden, ben ik terughoudend in het corrigeren wanneer mensen over mijn 'toekomstige vriend' praten of er vanuit gaan dat ik op mannen val."

"Toen ik een relatie met een vrouw had waren we in het openbaar voorzichtig. Vooral tijdens het uitgaan kregen we veel seksueel getinte opmerkingen naar ons hoofd geslingerd. Of we in waren voor een trio. En dat het geil was als we aan het zoenen waren."

"Ik gebruik wel eens het woord partner ipv vrouw om mogelijke negatieve reacties te voorkomen of omdat ik geen zin heb om dingen uit te leggen."

"Qua kleding en uiterlijke verzorging pas ik bij bepaalde gelegenheden mijn gedrag aan: vrouwelijker."

"In het openbaar houd ik mijn trans-zijn vaak stil. Er zijn vaak negatieve reacties op gekomen van omstanders, mensen die zich ermee gaan bemoeien op een agressieve manier. Denk aan vragen stellen die niet kunnen of je expres verkeerd aanspreken."

"Mensen die niet weten dat ik transgender ben, zien het ook niet. Ik vertel het ook niet, omdat ik uit ervaring weet dat mensen mij dan anders gaan behandelen."

"Als ik gewoon mezelf ben ervaar ik totaal geen problemen. Ik hoef me nergens anders voor te doen."

"Ik pas mij niet aan, mensen accepteren maar wie en wat ik ben."

"Ik ben wie ik ben en ik voel me in Nederland vrij om dat te uitten waar en wanneer ik wil."

"Als ik behoefte voel om affectie te tonen naar mijn partner, maakt het mij niet uit wie er bij staat en in welke situatie we zijn."

Negatief gedrag

37% maakte negatief gedrag mee

Heb je in het afgelopen jaar wel eens negatief gedrag meegemaakt alleen vanwege je seksuele oriëntatie of genderidentiteit?

Ja, ik heb negatief gedrag meegemaakt	37%
Nee, ik heb geen negatief gedrag meegemaakt	59%
Weet niet / geen mening	4%

De volgende vraag is gesteld aan deelnemers die negatief gedrag hebben meegemaakt.

Wat heb je meegemaakt alleen vanwege je seksuele oriëntatie of genderidentiteit?

Je kunt meerdere antwoorden aankruisen

Er werden vervelende opmerkingen / grappen gemaakt	81%
Ik ben uitgescholden / nageroepen	47%
Ik ben bedreigd	9%
Ik ben bespuugd	6%
Ik ben geslagen / geschopt	5%
Weet niet / wil ik niet zeggen	6%

Enkele respondenten geven aan dat hun spullen vernield zijn, hun huis beschadigd is, dat ze zijn aangevallen met een wapen of een iets anders hebben meegemaakt.

Open antwoord: wat heb je meegemaakt?

Hieronder een willekeurige selectie van de open antwoorden:

"Ik ga niet bij die homo in het groepje'."

"Als leraar, 42 jaar in het VO en openlijk homo, zo af en toe gepest, uitgescholden, homo en flikker op het bord, mijn auto bekrast, rare telefoontjes, dat soort dingen."

"Beledigingen, uitgescholden, bedreigd. Ik ga niet in details treden."

"Op de voetbalclub zijn grappen de normaalste zaak van de wereld. Daar moet je maar tegen kunnen zeg maar."

"Mensen maken graag grappen over biseksuele mensen, of zijn van mening dat het geen 'echte' geaardheid is, of lijken überhaupt gewoon te vergeten dat biseksuele mensen bestaan."

"Ik ben vooral nagestaard en nageroepen door mannen die het niet oké vonden dat ik een lesbienne ben. Dan zeggen ze dingen als "ik kan je weer hetero maken". Alsof ik ooit hetero ben geweest..."

"Mijn vriend en ik zij nageroepen, uitgescholden en geïntimideerd in het openbaar. Het is vervelend om niet je liefde te kunnen tonen wanneer je dat wilt. In plaats daarvan moeten we altijd waakzaam zijn dat niemand iets gaat doen."

"Ik ben zichtbaar LHBT+, ik draag altijd een regenboogbandje en speldje, en ben laatst uitgescholden voor 'kankerhomo' vanuit een auto."

"Ik liep gearmd over straat met een vriend. We passeerden een groep mannen die meteen vragen gingen stellen: 'Hee! Zijn jullie homo?' Daarna lachten ze ons uit. Niet heel heftig, maar toch wel vervelend. Het geeft je een onveilig gevoel."

"Vaak krijg ik commentaar dat ik niet op een man lijk, raar of een freak ben. Het zorgt ervoor dat ik niet qua kleding durf te experimenteren in het openbaar. "

"Uitgescholden en geïntimideerd door buurtbewoners."

"Worden als 'kankerhomo', 'kankerfikker', 'aidsverspreider', etc behoren tot het standaard repertoire....."

"Een groep jongens bleef me volgen en naroeppen, omdat ze wisten dat ik trans ben. Ze stelden en riepen onbeleefde vragen en toen ik zei niet te willen antwoorden werd het fysiek. Ze volgden en duwden me tot ik thuis was en ze niet meer bij me konden komen."

"Huis beklad met menselijke uitwerpselen, bespuugd, uitgescholden, smaad en laster, voor pedo uitgemaakt. Ze probeerden mij te isoleren van de leefgemeenschap."

"Ik ben door een groep jongens omsingeld en bedreigd. Ze dreigden mij en mijn vriend eer te steken en scholden me uit voor vieze flikker."

"Na afloop van een date liep ik met hem mee naar het station. Ik vond hem heel leuk, dus ik pakte zijn hand. Er kwamen twee jongens ons tegemoet lopen. Ik zie hoe de blik van een van hun zich op ons richt, ik zie de lach op zijn gezicht veranderen in haat. Hij begint te vloeken, te tieren, te schreeuwen en slaande bewegingen te maken. 'Vieze kanker flikkers, jullie moeten dood.' Samen spugen ze naar ons. Meerdere mensen die het zien gebeuren, niemand die iets doet. Iedereen is bang, dat begrijp ik, wij ook. Het is een verloren zaak. Hand in hand lopen kan gewoon niet meer in Nederland."

"Mij huis beklad met het woord GAY. Ik ben in elkaar geslagen, bespuugd, van de fiets getrapt, geïntimideerd, weggejaagd, weggepest, beledigd. Ik kan uren doorschrijven, maar dit invulvak heeft daar geen ruimte voor."

De volgende vragen is gesteld aan deelnemers die behoren tot de LHBTI+ gemeenschap.

Ervaar je dat het negatieve gedrag tegen de LHBTI+ gemeenschap het afgelopen jaar is toegenomen, afgenomen of gelijk is gebleven?

Toegenomen	32%
Gelijk gebleven	47%
Afgenomen	4%
Weet niet / geen mening	17%

Praten over je seksuele oriëntatie

'Er is altijd wel een reactie'

De volgende vraag is gesteld aan homoseksuele en lesbische deelnemers.

Stelling: 'Ik voel me wel eens geremd om te vertellen wat mijn seksuele oriëntatie is'.

Eens	63%
Oneens	36%
Weet niet / geen mening	1%

Dit was vooral op het werk (1), in het openbaar (2), in privé-situaties (3) en op school (4).

Open antwoord: Waarom voelde je je geremd?

Respondenten die zich wel eens geremd voelen om te vertellen wat hun seksuele oriëntatie is zijn veelal bang voor negatieve reacties. Daarnaast schrijven velen dat ze het ook irrelevant vinden om hun seksuele oriëntatie met iedereen te delen. Tot slot zijn er een aantal deelnemers die vertellen dat het delen van hun seksuele oriëntatie steeds weer voelt als uit de kast komen, waar ze niet fijn vinden.

Hieronder een willekeurige selectie van de open antwoorden:

"Ten eerste vind ik soms dat het niet relevant is (privé) en ten tweede om vervelende reacties te voorkomen."

"Er is ALTIJD een reactie terwijl het niet heel interessant is en meestal ook totaal irrelevant (bijv. op het werk)."

"Ik heb niet altijd zin om uit de kast te komen. Waarom moet ik steeds uit de kast komen? Hetero's hoeven toch ook niet steeds te zeggen dat ze hetero zijn. Ervan uitgaan dat er meer is dan alleen hetero zou de norm moeten worden."

"Dan word je in een hokje geplaatst waar ik geen behoefte aan heb en niet relevant vind."

"Ik ben bang voor negatieve reacties."

"Zelfs na al die jaren is het nog moeilijk om bij nieuwe mensen uit de kast te komen. Niet per se omdat ik vervelend gedrag verwacht, maar gewoon omdat mensen je er anders door gaan behandelen."

"Ik voel me geremd omdat je nooit weet wat hun reactie zal zijn. En daarbij zijn ze dan ook gedwongen te reageren. Terwijl het niet uit moet maken met wie ik ben want ik blijf dezelfde persoon. Dus ik zorg eerst dat ze mij als persoon leren kennen en dan weet ik dat het daarna altijd goed komt."

"Laten we eerlijk zijn: zelf heb ik ook vooroordelen. Ik vertel het minder snel als ik weet dat de andere persoon van een andere generatie is of streng gelovig is."

"Ik werk in de thuiszorg waarbij ik veelal mensen van 65+ verzorg. Ik durf niet altijd tegen deze cliënten te zeggen dat ik een vriendin heb in plaats van een vriend."

"Op werk: ik werk op een katholieke basisschool en dan ben ik bang voor de reacties van ouders en collega's."

"Ik werk veel met inburgeraars uit andere culturen, waarin seksualiteit sowieso vaak lastig bespreekbaar is. Het vraagt soms wat aanpassing om aan de Nederlandse situatie te wennen. We onderwijzen wel dat mannen met mannen en vrouwen met vrouwen kunnen trouwen."

Ontmoetingen

'Altijd dezelfde ongemakkelijke vragen'

De volgende vragen zijn gesteld aan deelnemers die behoren tot de LHBTI+ gemeenschap.

Open antwoord: Maak je tijdens (eerste) ontmoetingen met mensen wel eens dingen mee met betrekking tot je genderidentiteit die je verbazen? Of die je misschien als prettig of onprettig ervaart?

Hieronder een willekeurige selectie van de open antwoorden:

"Nee, nul problemen."

"Er is altijd even die hele korte blik van óh ja, een transvrouw, dat kan ook'. Het is niet prettig of onprettig, het is gewoon zo. Je leert ermee leven."

"Bij hen die er negatief tegen overstaan, krijg je geen kans. De andere zijn juist geïnteresseerd. Zijn dus twee uitersten."

"Als ik vertel dat ik transgender ben vragen ze 9 van de 10 keer wat er tussen mijn benen zit."

"Mensen willen je snel gaan bestuderen alsof je een object bent, ze willen alles over je transitie weten en vragen je soms letterlijk de hemd van het lijf. Bij mensen die niet-transgender zijn worden zulke vragen nooit gesteld, maar wanneer je transgender bent wilt ineens iedereen weten wat je in je broek hebt zitten."

"Mensen spreken me snel aan met mevrouw aangezien ik nog niet gestart ben met mannelijke hormonen. Ik vind 't persoonlijk erg vervelend als dit gebeurt en zou het liefste meteen weglopen. Ook vind ik het erg als mensen die me vroeger kennen me mij met m'n oude naam aanspreken."

"Ja, zeer vaak. Als mensen er achter komen dat ik trans ben zijn volgt bijna standaard de opmerking dat ik 'goed gelukt' ben of dat het absoluut niet te zien is. Alsof dat een compliment is of dat het iets fouts als je wel zichtbaar transgender zou zijn."

"In m'n uiterlijk heb ik een duidelijke genderidentiteit. Die stemt meestal niet overeen met m'n innerlijk en dat geeft wel eens spanningen of vreemde momenten. Maar meestal heb ik er geen last van en soms speel ik met de verwachtingen van anderen."

"Ik presenteer mij vaak meer als man (denk aan kort haar, een binder dragen zodat borsten minder goed te zien zijn, mijn wenkbrauwen sterker aanzetten, enzovoort). Hierdoor spreken mensen mij meestal aan met meneer of jongeman als ze hulp nodig hebben met iets vinden (ik werk in een supermarkt). Maar op het moment dat ik mij omdraai of begin met praten excuseren zij zich meestal voor het denken dat ik een man was. Dit vind ik erg onprettig omdat ik mij niet als vrouw identificeer."

"Ik merk wel dat mensen graag willen weten hoe het met mij zit of dat ze zich vergissen 'Meneer, eh mevrouw, eh ooooh sorry' en dat ze zich dan erg schamen. Dat hoeft niet, want mij maakt het niet zo veel uit."

"Mensen zijn soms in de war of ze me met meneer of mevrouw moeten aanspreken. Tip: doe het dan gewoon niet. Zo moeilijk is dat niet om te ontwijken."

"Als ik vertel dat ik me niet al man of vrouw identificeer komen er bijna altijd dezelfde ongemakkelijke en zeer persoonlijke vragen naar boven: 'maar als wat ben je dan geboren?', 'wil je je laten ombouwen?', 'ben je dan homo, lesbisch of bi?', is dat niet gewoon een fase?' "

Vakantie

'We willen het risico niet opzoeken'

De volgende vragen zijn gesteld aan deelnemers die behoren tot de LHBTI+ gemeenschap.

In hoeverre houd je er rekening mee of een land of stad LHBTI-vriendelijk is bij het uitzoeken van een vakantie?

Geen rekening	46%
Wel rekening	41%
Weet niet / geen mening	13%

Open antwoord: Waar let je op?

Deelnemers letten er vooral op of homoseksualiteit strafbaar is in het land waar ze op vakantie willen. Daarnaast kijken ze ook naar de houding van de bevolking, bijvoorbeeld of er sprake is van discriminatie of geweld tegen koppels van hetzelfde geslacht of tegen transgender personen.

Hierbij een willekeurige selectie van de open antwoorden:

"Wij gaan bij voorkeur op vakantie naar een LHBTI-vriendelijke plek waar we als twee mannen gewoon hand in hand kunnen lopen."

"Ik doe altijd eerst research! Ik heb een vrouw en twee kinderen. Vakantie moet voor ons leuk en vooral veilig zijn. Ik zal nooit provoceren. Wij gaan altijd naar landen waar ik 100% weet dat het ok is dat twee vrouwen getrouwd zijn en kinderen hebben. Veiligheid van mijn gezin gaat boven alles."

"Ik ben een week in de kast gedoken toen ik in Marokko was."

"Of je mag zijn wie je bent en of ik mijn gedrag en kleding moet aanpassen."

"Wetgeving, algemeen klimaat op straat, de politiek van een land, rol die het geloof speelt in de samenleving."

"Ik ben getrouwd maar in het paspoort staat alleen mijn eigen naam om problemen in bepaalde landen te voorkomen. In dat soort landen zullen we ook niet in het openbaar hand in hand lopen."

"We zouden graag naar St. Petersburg willen, maar tot nu toe doen we het niet vanwege de houding in het land jegens de LHBTI-gemeenschap. Ook Arabische landen vermijden we."

"We hebben kleine kinderen en vermijden daardoor veel landen, o.a. Oost-Europese landen, veel landen in Afrika en Islamitische landen."

"Of het strafbaar is en hoe de inwoners er tegenover staan. Is dat negatief dan ga ik niet. Ik sponsor geen land wat mij niet wil."

"We gaan nooit naar landen waar homoseksualiteit strafbaar is. We willen het risico niet opzoeken."

"Vooral niet naar steng Katholieke, Orthodoxe of Moslim landen. Het geloof is daar vaak de belemmering voor ons om daar op vakantie te gaan."

"Ik ga geen dingen doen waardoor ze gelijk weten dat ik homo ben, maar ik ga ook niet naar een land of stad omdat ik dat ben."

"Ik zoek vooral op hoe het in het openbaar wordt gedaan. Bv. In Singapore is homoseksualiteit verboden, maar het heeft wel gaybars en over het algemeen wordt de anti-homowet niet nageleefd. Ik kijk meer naar de publieke opinie dan naar de wettelijke bescherming."

Vakantie

'Ik ga niet hand in hand lopen'

De volgende vragen zijn gesteld aan deelnemers die behoren tot de LHBTI+ gemeenschap.

Als je met je partner op vakantie gaat:

In hoeverre houd je rekening met het tonen van affectie naar je partner, wanneer je in het buitenland op vakantie bent?

Geen rekening	17%
Wel rekening	68%
Weet niet / geen mening	15%

Open antwoord: Licht je antwoord toe.

Hierbij een willekeurige selectie van de open antwoorden:

"Afhankelijke van het land. Tijdens onze vakanties in Frankrijk hebben we er geen rekening mee gehouden. Straks in Marokko wel."

"Geen behoefte aan "gedoe" op vakantie, dus affectie tonen komt afhankelijk van de locatie van de vakantie wel op een lager pitje te staan in openbare/publieke ruimtes"

"Ik ga niet hand in hand lopen in een land waar dat niet echt geaccepteerd is. Ook zou ik niet zeggen dat ik met m'n partner op reis ben. Maar gewoon algemeen houden, als bijv een vriendin."

"Ik loop nooit hand in hand op straat dus ook niet in het buitenland. Wel slapen wij altijd in een tweepersoonsbed."

"Je moet rekening houden met wat de normen en waarden zijn van het land. Die moet je respecteren. Er zijn ook landen waar mannen en vrouwen niet zoenen in het openbaar. Als dat een gedragsnorm is dan hoor je dat als gast te respecteren."

Woorden

'Het gaat om hoe je het gebruikt'

Open vraag: Welk(e) woord(en) vind je wel acceptabel om homoseksuele mannen en/of vrouwen aan te duiden?

De meeste genoemde woorden door LHBTI+ deelnemers zijn: Homo, gay, homoseksueel, lesbienne, lesbisch en lesbo.

Hieronder een willekeurige selectie van de open antwoorden:

"Hangt heel erg af van de situatie en toon. Maar meestal is homo, lesbisch, gay wel prima.

"'Hij is homo' en niet 'hij is een homo'. Dat klinkt meteen weer alsof iemand een alien of een dier is in plaats van een mens. En gay, lesbisch, homoseksueel, LHBTI+ of LGBTQI+."

"Alle woorden zijn acceptabel. Het gaat er niet om wat voor woord je gebruikt, maar hoe je het woord gebruikt."

"Gay, homo. Onder gays onderling wordt 'nicht' ook gebruikt, maar zodra een buitenstaander dat zegt wordt de context/toon vaak anders en is het woord minder acceptabel."

"Gewoon: homo en lesbienne."

Open vraag: Welk(e) woord(en) vind je niet acceptabel om homoseksuele mannen en/of vrouwen aan te duiden?

De meeste genoemde woorden door LHBTI+ deelnemers zijn: Pot, flikker, nicht, poot, mietje en lesbo.

Ook wordt het woord homo genoemd, als het expres beledigend of als scheldwoord wordt gebruikt.

Hieronder een willekeurige selectie van de open antwoorden:

"Poot, pot, flikker en ga maar door. Er zijn zelfs termen die ik gewoon niet wil noteren."

"Nicht, mietje, flikker, kankerhomo. En als de klemtoon of intonatie verkeerd is dan ook gewoon lesbo/homo/gay (als ze het als echt scheldwoord gebruiken)."

"Jeetje wat een vraag! Doorgaans zijn alle normale Nederlandse beschaafde woorden toelaatbaar net als hetero, homo, lesbo, trans etc. Ongemakkelijk worden de woorden die een waarde oordeel impliceren. Mietje, konten neuker, verkeerde kant etc."

"Flikker, nicht, pot, dat zijn woorden die alleen gebruikt mogen worden binnen de eigen kring."

"Flikker, pot, holtor, alle uitdrukkingen met verwijzingen naar het achterwerk."

"Alle woorden die de intentie hebben diegene te beledigen en/of kwetsen vanwege zijn/haar geaardheid."

Woorden

Kwart gebruikt 'homo' wel eens als scheldwoord

Welk van de onderstaande woorden vind je acceptabel om homoseksuele mannen of vrouwen aan te duiden en welke niet?

Hele panel

	Acceptabel	Niet acceptabel	Weet niet / geen mening
Homo	79%	13%	8%
Homoseksueel	89%	5%	6%
Homofiel	46%	39%	15%
Gay	79%	12%	9%
Lesbo	50%	36%	14%
Lesbisch	88%	7%	5%
Lesbienne	88%	6%	6%

LHBTI+

	Acceptabel	Niet acceptabel	Weet niet / geen mening
Homo	83%	12%	5%
Homoseksueel	93%	4%	3%
Homofiel	30%	52%	18%
Gay	88%	7%	5%
Lesbo	41%	41%	18%
Lesbisch	91%	6%	3%
Lesbienne	88%	8%	4%

Stelling: 'Het woord 'homo' gebruik ik wel eens als scheldwoord.'

	Hele panel	LHBTI+
Eens	24%	19%
Oneens	72%	79%
Weet niet / geen mening	4%	2%

Rolmodel

'Hij betekent al heel zijn leven veel voor de LHBTI+ gemeenschap'

De volgende vragen zijn gesteld aan deelnemers die behoren tot de LHBTI+ gemeenschap.

Als je kijkt naar de afgelopen jaren, wie is voor jou een LHBTI+ rolmodel?

Vijf meest genoemde:

- Margriet van der Linden
- Paul de Leeuw
- Claudia de Breij
- Ellie Lust
- Erwin Olaf



Hieronder een willekeurige selectie van de open antwoorden:

"Margriet van der Linden: ze brengt op een natuurlijke wijze LHBTI -issues voor het voetlicht, heeft op een goede manier discussies en stelt de juiste vragen."

"Paul de Leeuw betekent zijn hele leven al veel voor de LHBTI+ gemeenschap. Hij belicht onderwerpen altijd op een open manier. Serieus waar nodig, met een knipoog waar het kan."

"Claudia de Breij, is open over haar geaardheid en gaat er op een ontspannen manier mee om."

"Ellie Lust, ze heeft humor, een positieve benadering, maar je moet niet met haar spotten!"

"Erwin Olaf: hij is altijd heel open en staat vooraan wanneer het aankomt op de verdediging van de rechten van de community."

Anthem

'Het nummer spreekt voor zich'

Wat is volgens jou hét LHBTI-anthem?

5 meest genoemd, in willekeurige volgorde:

- Born this way - Lady Gaga
- YMCA - village people
- I will survive - Gloria Gaynor
- I am what I am - Gloria Gaynor (La Cage aux Folles)
- I want to break free - Queen

"Lady Gaga - Born this way. Dit nummer gaat over wie je bent en dat dat oké is. Toen ik erachter kwam dat ik niet hetero ben had ik dit nummer echt platgedraaid."

"YMCA van Village people. Een blij en vrolijk nummer dat mede door de wijze waarop het werd vertolkt bijgedragen heeft aan de zichtbaarheid van onze gemeenschap."

"I will survive... puur en alleen om deze 3 woordjes..wat er ook gebeurt, ik of beter gezegd de LHBTI gemeenschap zal overleven..."

"I am what I am. Dit kan echt niet anders. Elk woord van deze tekst is pure perfectie."

"I want to break free van Queen. Uitleg is eigenlijk niet nodig, het nummer en met name de clip spreekt voor zich."

EenVandaag Opiniepanel

Over dit onderzoek

Aan het onderzoek, gehouden van 3 tot en met 15 juli, deden 21.450 leden van het EenVandaag Opiniepanel mee, waaronder 2.993 LHBTI+ personen. Het onderzoek is na weging representatief voor zes variabelen. Namelijk: leeftijd, geslacht, opleiding, stemgedrag, spreiding over het land en burgerlijke stand.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met onderzoekers Lotte Kamphuis: lotte.kamphuis@eenvandaag.nl of Jeroen Kester: jeroen.kester@eenvandaag.nl.

Over het EenVandaag Opiniepanel

Het EenVandaag Opiniepanel bestaat uit ruim 55.000 mensen. Zij beantwoorden vragenlijsten op basis van een online onderzoek. De uitslag van de peilingen onder het EenVandaag Opiniepanel zijn na weging representatief voor zes variabelen, namelijk leeftijd, geslacht, opleiding, burgerlijke staat, spreiding over het land en politieke voorkeur gemeten naar de Tweede Kamerverkiezingen van 2017. Panelleden krijgen ongeveer één keer per week een uitnodiging om aan een peiling mee te doen. Op de meeste onderzoeken respondeert 60 tot 70 procent van de panelleden.

De resultaten van het EenVandaag Opiniepanel worden gepresenteerd door Gijs Rademaker en Joyce Boverhuis in EenVandaag (ma-za 18:15 uur, NPO1)

